

Regeringskansliet
(Arbetsmarknadsdepartementet)
103 33 Stockholm

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Mattias Wande
08-563 087 34
mattias.wande@hsv.se
YTTRANDE

2011-03-22
Reg.nr 13-6841-10

Slutbetänkandet från Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige – Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter (SOU 2010:70)

(Dnr J2010/1768/DISK)

Sammanfattning

Högskoleverket ser positivt på förslag som bidrar till att tydliggöra de mänskliga rättigheternas roll som en gemensam internationell och nationell värdegrund för samhället.

Högskoleverket ställer sig positivt till inrättandet av en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige med föreslaget mandat.

Vidare välkomnar verket förslaget om att föra in bestämmelser som uttryckligen hänvisar till de mänskliga rättigheterna i flera befintliga lagar, eftersom det syftar till att stärka arbetet för att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna genom den statliga styrningen och tillsynen.

Högskoleverket ser positivt på den föreslagna bestämmelsen i högskolelagen (1992:1434) och att det görs tydligt att de mänskliga rättigheterna ska respekteras och kunskaper om rättigheterna förmedlas och förankras inom hela utbildningsväsendet.

Högskoleverket anser att det finns anledning att vara försiktig med alltför omfattande detaljregleringar av innehållet i högskolornas utbildningar genom att föra in krav på kunskaper i examensbeskrivningar. Detta gäller även om det rör angelägna frågor.

Högskoleverket avstyrker förslaget om att koppla lärandemål till samtliga examensbeskrivningar som omfattar utbildning om de mänskliga rättigheterna.

Inledning

Högskoleverket ska enligt sin instruktion bland annat ansvara för kvalitetssäkring av högskoleutbildningar och ha tillsyn över verksamheten inom sitt ansvarsområde.

Tillsynen innebär att verket kontrollerar att lärosätena följer de lagar och förordningar som gäller. Syftet är bland annat att bevaka studenternas rättssäkerhet.

Enligt instruktionen ska verket inom sitt verksamhetsområde också motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Verket ser därför positivt på förslag som bidrar till att tydliggöra de mänskliga rättigheternas roll som en gemensam internationell och nationell värdegrund för samhället. Högskoleverket vill i sammanhanget påminna om att universitet och högskolor är självständiga statliga myndigheter direkt underställda regeringen.

Delegationens förslag och Högskoleverkets kommentarer

En nationell institution för mänskliga rättigheter inrättas i Sverige

Delegationen föreslår att en nationell institution för mänskliga rättigheter inrättas i Sverige med utgångspunkt i Parisprinciperna. Institutionen ges ett brett mandat att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige. Mandatet omfattar dock inte att pröva klagomål om kränkningar av de mänskliga rättigheterna i enskilda fall.

Högskoleverkets kommentar

Högskoleverket ställer sig positivt till inrättandet av en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige med föreslaget mandat.

De mänskliga rättigheterna i statliga myndigheters regelverk och styrdokument

Delegationen föreslår att bestämmelser som uttryckligen hänvisar till de mänskliga rättigheterna, i ett förtydligande syfte, förs in i flera befintliga lagar. Däribland förvaltningslagen (1986:223) och myndighetsförordningen (2007:515).

Högskoleverkets kommentar

Högskoleverket välkomnar förslaget som syftar till att stärka arbetet för att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna genom den statliga styrningen och tillsynen.

Mänskliga rättigheter i högskolelagen

En bestämmelse föreslås föras in i högskolelagen (1992:1434) om att högskolorna i sin verksamhet ska respektera den enskildes mänskliga rättigheter enligt de internationella överenskommelser som Sverige har åtagit sig att följa samt förmedla och förankra rättigheterna.

Delegationen anför bland annat följande. Den nya skollagen (2010:800) slår fast att skolorna ska förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna samt utforma själva utbildningen i överensstämmelse med dessa. Högskolelagen anger flera frågor som högskolorna ska arbeta med, bl.a. hållbar utveckling och jämställdhet mellan kvinnor

och män. De mänskliga rättigheterna är dock inte en av dessa frågor. Det framgår inte heller att de mänskliga rättigheterna ska respekteras i högskolornas verksamhet. Det finns därför skäl att även i högskolelagen göra ett tillägg som motsvarar den nya skollagens bestämmelser om de mänskliga rättigheterna och som tydliggör att de mänskliga rättigheterna ska respekteras samt att rättigheterna ska förmedlas och förankras. Delegationen föreslår därför att en ny bestämmelse förs in i högskolelagen enligt följande:

1 kap. Inledande bestämmelser

5 § ---

Högskolorna ska i sin verksamhet respektera den enskildes mänskliga rättigheter enligt de internationella överenskommelser som Sverige har åtagit sig att följa samt förmedla och förankra rättigheterna.

Högskoleverkets kommentar

Högskoleverket ser positivt på att det görs tydligt att de mänskliga rättigheterna ska respekteras och kunskaper om rättigheterna förmedlas och förankras inom hela utbildningsväsendet.

Mänskliga rättigheter i examensbeskrivningarna för yrkesutbildningar på högskolan

Delegationen anser att mer fördjupade kunskaper om de mänskliga rättigheterna behöver förmedlas på utbildningar som leder till yrken där det är av särskilt stor vikt att ha kunskap och förståelse för de mänskliga rättigheterna. Dessa yrken är framför allt sådana där de flesta anställningarna finns inom den offentliga sektorn. Som ett led i genomförandet av den andra nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna har krav på kunskaper om de mänskliga rättigheterna förts in i 27 examensbeskrivningar som gäller sedan den 1 juli 2007. Delegationen föreslår att krav på kunskaper om de mänskliga rättigheterna förs in i examensbeskrivningarna för ytterligare några yrkesutbildningar, nämligen arkitektutbildningen samt utbildningarna till högskoleingenjör och civilingenjör, som regleras i högskoleförordningen (1993:100), liksom utbildningarna till landskapsarkitekt och landskapsingenjör, som regleras i förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet. Personer verksamma inom dessa yrken bedriver verksamhet av stor betydelse för bland annat tillgängligheten i boendemiljön, barns behov av lek samt för att boendemiljön är trygg för både kvinnor och män i alla åldrar.

Högskoleverkets kommentar

Högskoleverket vill påpeka att innehåll och utformning av den högre utbildningen till stor del bestäms lokalt, på det enskilda lärosätet. De centralt beslutade examensordningarna innehåller de kunskaper, förmågor och förhållningssätt en student ska ha efter avslutade studier. Kopplingen till yrket blir därmed tydlig. För de examina som förslaget omfattar

(arkitekt-, högskoleingenjör-, civilingenjör-, landskapsarkitekt- och landskapsingenjörsexamina) beskriver delegationen att de mänskliga rättigheterna är aktuella därför att dessa grupper ”har viktiga uppgifter för att skapa en för medborgarna fungerande, trygg och tillgänglig miljö”.

Högskoleverket anser att krav på kunskaper om de mänskliga rättigheterna är ett mycket specifikt krav att ställa i examensordningen för de tre ingenjörsexamina. Det är viktigt att komma ihåg att kraven i examensordningen är begränsade till ett fåtal punkter, på en generaliseringsnivå som gäller alla som verkar inom det specifika yrket. Avsikten är inte bara att överlämna så mycket som möjligt av detaljreglering till de inblandade parterna, högskolan och arbetsmarknaden, utan också att utbildningen inte snabbt ska bli omodern.

För de två arkitektexamina finns redan krav i examensbeskrivningarna på att studenten ska visa förmåga att ta hänsyn till alla människors olika behov och funktionsförmåga, liksom till samspelet mellan människor och den fysiska livsmiljön (arkitektexamen), respektive visa förmåga att ta hänsyn till människans förhållande till och nyttjande av landskapet och den fysiska utemiljön (landskapsarkitektexamen). Verket anser därför att delegationens önskemål, åtminstone till viss del, redan är tillgodosett för dessa utbildningar.

Högskoleverket anser över huvud taget att det finns anledning att vara försiktig med alltför omfattande detaljregleringar av innehållet i högskolornas utbildningar. Detta gäller även om det rör angelägna frågor.

Tydliga lärandemål om mänskliga rättigheter

Delegationen föreslår att lärandemål som tydliggör vilken kunskap som avses inom respektive kurs eller utbildning kopplas till samtliga examensbeskrivningar som omfattar utbildning om de mänskliga rättigheterna.

Högskoleverkets kommentar

Högskoleverket anser att det är oklart vad delegationen avser med förslaget. I högskoleförordningen finns lärandemål bara definierade på examensnivå, och avser den kompetens som studenten ska ha uppnått då han eller hon avlägger examen. Vilka kurser som föregår examen är inte definierat. Det är det individuella lärosätet som avgör vilka kurser som ges och kursernas mål, och dessa är alltså inte föremål för central reglering. Högskoleverket avstyrker därför förslaget.

Detta yttrande har beslutats av universitetskanslern Lars Haikola i närvaro av chefsjuristen Christian Sjöstrand. Verksjuristen Mattias Wande har varit föredragande. I beredningen av ärendet har även utredarna Agnes Ers och Aija Sadurskis deltagit.

Lars Haikola

Mattias Wande

Kopia för kännedom:

Utbildningsdepartementet